

Sanhedrin (Baraisa 6b)

R' Yehoshua ben Korchah says: — **It is a mitzvah for a judge to arbitrate a compromise,** — **as it is stated: Execute truth and judgment of peace in your gates.** What is meant by “judgment of peace”? — **But where there is judgment, there is no peace, and where there is peace, there is no judgment!** — **What then is the judgment referred to here, which has within it elements of peace?** — **You should say that this is compromise.** Thus the verse advocates compromise. — **And likewise, in connection with David, it is stated: And David would render judgment and charity to all his people.** What is meant by “judgment and charity”? — **But wherever there is judgment, there is no charity, and wherever there is charity, there is no judgment.** — **What then is the judgment referred to here, which has within it elements of charity?** — **You should say that this is compromise.**

R' Shimon ben Menasya says: — **Concerning two litigants who come before you [a judge] for judgment: before you have heard their statements, or even after you have heard their statements but you do not yet know towards which side the judgment leans, you are permitted to say to them: Go out and compromise.** — **But once you have heard their statements and know towards which side the judgment leans, you are not permitted to say to them: go out and compromise.** — **For it is stated: one releases water (i.e. a dispute) at the onset of judgment; before it is revealed, abandon the dispute!**

Sanhedrin (Gemara 6b-7a)

Rav said: — **The law is in accordance with the view of R' Yehoshua ben Korchah** who maintains that it is a mitzvah for a judge to arbitrate a compromise. — **But Rav Huna was a disciple of Rav, and yet when [litigants] came before Rav Huna, he would say to them: “If you want justice I will provide it. If you want compromise I will provide it.”** If, as Rav asserts, it is a mitzvah for a judge to arbitrate a compromise, why did his disciple, Rav Huna, leave it up to the litigants to decide whether they wanted to compromise? — **What is the mitzvah to which R' Yehoshua ben Korchah refers?** [7a] **It is a mitzvah for the judge to say to [the litigants]: “If you want justice, I will provide it. If you want compromise, I will provide it.”**

מצוה לבצוע

שלחן ערוך (חושן משפט יב, ב) - מצוה לומר לבעלי דינים בתחלה הדין אתם רוצים או הפשרה, אם רצו בפשרה עושים ביניהם פשרה.

סמ"ע (יב, ו) - לפי מאי דקיימא לן דמצוה בפשרה צריך הדיין להסביר לבעלי דינים שבפשרה נוח להם ולדבר על לבם אולי יסכימו על הפשרה וכן הוא ג"כ כוונת המחבר. [וע"ע נתיבות וערה"ש].

ט"ז - כתב מהר"ל מפראג מדאמר רב הונא אי דין בעיתו אי פשרה בעיתו נראה שאין לרדוף כל כך אחר הפשרה רק דאמרי להו אי דינא בעיתו עכ"ל.
אורים (יב, ד) - כן משמע הלשון או דין אתם רוצים וכו' דמשמע דשניהם שקולים לדיין ואין אחד עדיף מתבירו ולכך אין לרדוף כל כך אחר פשרה.

מאזנים למשפט (יב, ג) - אם יש צד עשיית ישר וטוב שלא מן הדין אז ודאי מצוה לעשות הפשרה ולרדוף אחריה בכל היכולת שהרי לא חרבה ירושלים אלא מפני שהעמידו דבריהם על דין תורה ולמה נרחיק הפשרה מפני שמחסרין לזה ממונו המגיע לו מן הדין אדרבה ראוי לזה הזוכה בדין לקיים ועשית הישר והטוב... אבל היכי שגם מצד הישר והטוב ליכא צד לזכות המתחייב וכל עין ישפוט בצדק שאין לזה שום זכות אז אין לרדוף אחר פשרה שהרי הוא כרודף לעשות עול ומזיק לזה הזוכה על חנם... והשתא צדקו דברי מהר"ל דבתחלה אין לרדוף אחר הפשרה רק בשאילה בעלמא שהרי יוכל להיות שהוא מאותו סוג שאין לעשות פשרה, אבל אחר שנודע לו ענין המשפט ויודע שיש בו צד עשיית הישר וטוב אז יש לעשות כסמ"ע להסביר לבעלי דין ולפייסם לפשרה.

שלחן ערוך (חושן משפט יב, ב) - וכל בית דין שעושה פשרה תמיד הרי זה משובח.
הלכה פסוקה (יב, 83) - כשיש בידם לדון בין דין ובין פשרה יש להעדיף פשרה על דין, ואין צריך לומר לשיטת הסמ"ע שגם בתחילה יש לדיין להשפיע עליהם שיסכימו יותר לפשרה אלא אפילו לשיטת הט"ז שא"צ להשפיע עליהם שיסכימו לפשרה זהו דוקא בתחילה שאין לנו לעשות פשרה כשאין בעלי דין עצמם רוצים בזה מרצונם הטוב, אבל אם כבר הסכימו גם לפשרה מודים הכל שפשרה עדיפה.

מהות הפשרה

שלחן ערוך (חושן משפט יב, ב) - אם חייב בית דין שבועה לאחד מהם רשאי הבית דין לעשות פשרה ביניהם כדי ליפטר מעונש שבועה.
רמ"א - ואין בית דין יכולין לכוף ליכנס לפניו משורת הדין אף על פי שנראה להם שהוא מן הראוי ויש חולקין.
ב"ח (הובא בש"ך יב, ח) - וכן נוהגין בכל בית דין בישראל לכוף לעשיר בדבר ראוי ונכון, ואף על פי שאין הדין כך.

שערי משפט (ח, ג) - אין הכוונה בפשרה לחצות הסכום של חיוב ברור חצי לכאן וחצי לכאן אלא לצרף שיטות וסברות ולמנוע שבועה ועל מנת לא ליכנס לספיקות, וזוהו שייך הטייה... בחוב ברור לא יפחית מהסכום שחייב אלא יפרסו את החוב למספר תשלומים בהתאם ליכולת המלוה והלוה. [וע"ע משפטי התורה סי' יד].

משפטי התורה (סי' יד) - אם למשל אדם הזיק לחברו ללא כוונה או שבעלי הדין מתווכחים בעובדות וישנן ראיות הנוטות יותר לצד אחד מאשר לשני... או בדברים שצריכים שומת שמאים וישנם הבדלי שומא בין השמאים, או אם מעסיק פוטר פועל שלא עבד כראוי לאחר שהפועל הותרה על כך ונראה לבית הדין במקרים מסויימים לנהוג עם הפועל לפניו משורת הדין ולחייב את המעסיק לשלם לו פיצויים... כופים בתי הדין את הצדדים על עשיית פשרה לפי הסכום ההגון שנראה לדיינים שהיושר ועשיית השלום מחייבים לעשות כך. [וע"ע דברי משפט ח"ג, משפטי הארץ, ודיני בורות].

אם לא נתרצו בפשרה

שלחן ערוך (חושן משפט יב, כ) - צריכים הדיינים להתרחק בכל היכולת שלא יקבלו עליהם לדון דין תורה.

הלכה פסוקה (יב, סד, על פי הירושלמי) - אין הדיינים מוחזקים חכמים ובקאים לדון כדין תורה שנתמעטו הלבבות בזמן הזה, לפיכך כדי שיינצלו הדיינים מעונש אם יטעו לא יקבלו עליהם לדון דין תורה אפילו ידרשו כן בעלי הדין אלא יאמרו להם איננו יודעים דין תורה אלא הרינו דנים אתכם לפי טענותיכם, והיודע מחשבות יפרע ממי שטוען שקר ואליכם לקבל כל מה שנאמר לכם ואין לדיין אלא מה שענינו ראות. [ועי' דיני בורות עמ' שפ].